

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Яни Михайлов Милчаков на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност 'доцент' по Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Българска литература/ Нова и съвременна българска литература), обявен в Д В, бр. 67 от 01. 09 . 2015 г.

1. Общо представяне на процедурата, материалите и кандидата

Със Заповед на Директора на Института за литература към БАН № 356/ 12. 10. 2015 г. съм определен за член на Научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност 'доцент' за нуждите на Института, обявен в Д В , бр. 67 от 01. 09. 2015 г.

За участие в конкурса е подала документи като единствен кандидат: **гл. ас. д-р Александра Антонова.**

Представените библиографски справки и научни публикации в печатан и електронен вид дават възможност обективно да бъде оценена нейната професионална работа, научни интереси и приноси. Кандидатката е приложила представителен брой научни трудове, публикувани след заемането на академичната длъжност „главен асистент“ в научната периодика и тематични сборници. Сред тях е издадената през 2014 г. монография „Константин Константинов: възможности на разпознаването и себеразпознаването“ (С., 2015), статии , студии и рецензии като части от по-големи трудове или пряко свързани с нейната основна изследователска тематика. Отбелязала е участието си в научно-изследователски проекти . Текстовете на Александра Антонова са цитирани 10 пъти в българистичния, славистичния и литературния печат.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Александра Антонова се дипломира по специалността Българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1996 г. със степен „магистър“. Нейният професионален опит включва работа в издателския сектор като редактор, коректор, преводач и копирайтър, организатор и лектор в курсове по български език за чужденци, координатор на културни инициативи. През 2006 – 2009 г. е докторант в ИЛ към БАН. Там защитава докторска дисертация, която през 2011 г. публикувана и като монография под заглавие „Чавдар Мутафов – в търсене на художествения лик“. Започва академичната си кариера в Институт за литература - БАН, където работи като литературовед досега, изпълнявайки и функцията „координатор на връзки с обществеността“.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Гл. ас. д - р Александра Антонова е активен изследовател на новата българска литература с присъствие в литературния и културния живот. Нейното научно творчество се развива в няколко перспективни линии. Най-важни проблемни кръгове очертават трайните интереси на изследователката към естетиката и литературата на българския модернизъм и авангард от междувоенния период. В реконструкция на неговата драматична културна атмосфера, пронизвана от идеологически конфронтации, „естетически преломи“, манифестно възвестени художествени тенденции и радикални стилови експерименти, тя разглежда творчеството на автори като К. Константинов, Ч. Мутафов, Д. Димов, Св. Минков, К. Кръстев, Б. Шивачев, Ангел Каралийчев, Ямболските модернисти.

Работите на Александра Антонова трябва непременно да бъдат оценени като принос към културния дълг и усилията на съвременната българска литературна наука, да направи това богато и противоречиво художествено и критическо наследство преди всичко достъпно за читателя като книжен и дигитализиран библиотечен ресурс, да го систематизира с възможната текстологична изчерпателност, да го допълни с нови архивистки открития и да го преосмисли в модерни интерпретации.

Тези научни усилия личат в монографията на авторката *„Чавдар Мутафов – в търсене на художествения лик“*. Тя е съсредоточена върху тълкуването на художествения експеримент, психологическите аспекти на творческия процес, „декоративните“, „експресионистичните“ и „баналните“ стилови напрежения, естетиката и функциите на „фрагментното“. Ценни щрихи към „духа на времето“ и писателския „лик“ на Чавдар Мутафов хвърлят за пръв път анализиранията в тази работа няколко критически и есеистични текста от неговия архив. Но силно конотираният с емблематичния стил - легенда в италианското кино термин *„неореализъм“*, както и напълно безползното от литературоведско гледище (квази)хегелианско обобщение, че *„декоративните и изобразителни похвати (се развиват) към неореалистични“*, поставят някои ключови термини и тези на студията на Александра Антонова в уязвими дискуссионни позиции.

При всички обаче методологически и описателни проблеми, които съпътстват всяко научно навлизане в нови познавателни полета, социалната важност и културната актуалност на подобни изследвания проличават особено пред последиците от една известна ситуация. Върху значителна част от литературното, художественото и хуманитаристкото наследство от междувоенния период близо половин век през годините до 1989-та (при постъпателно отслабване на прекия контрол и цензорската бдителност, и с отделни конюнктурни „реабилитации“) тегнеха драстично идеологизирани и административно натрапени „блокади“. От тях

не бяха пощадени дори някои текстове на „левите“ като Гео Милев, Ламар и др., а спрямо отделни автори и произведения, заклеят като „естетски“, „буржоазни“, „шовинистични“ и „фашистки“, действуваха (гласно или дискретно) пълни и непробиваеми забрани. Тяхната чисто политическа мотивировка не се влияе нито от други произведения на същите автори, нито дори от дословния прочит и реалната идейна и тематично- съдържателна страна на самото забранено произведение (както е при убийствено критичния в своя социален разрез на „хайлаф“ и на цялата морална нищета на българската буржоазия роман „Хайлаф“ на разстреляния през 1945 г. заради министерския пост, който заема за кратко, дипломат и интелектуалец Д. Ив. Шишманов).

Политическа санкция след 1944 г. засяга особено драстично и романа „Кръв“ (1933) на главния „културен герой“ в хабилитационната монография на Александра Антонова - *„Константин Константинов: възможности на разпознаването и себепознаването“*. Под това заглавие, което определено би могло да прозвучи и в по-добра, т. е. - по - кратка формулировка - авторката демонстрира изградените качества и възможности на своя изследователски подход. С широк ерудитски поглед към литературноисторическия контекст и във впечатляващ с библиографската си пълнота встъпителен обзор тя детайлно възпроизвежда хронологията и акцентите на многогласието в критическата и читателската рецепция на К. Константинов. Достойнство в анализа на Александра Антонова върху неговото творчество е самата активно работеща интелектуална нагласа и ясното разбиране, че колкото безсмислени са били преди цензорските обвинения срещу Константинов в „про-фашизъм“, толкова са безсмислени днес салонните възклицания и протоколните комплименти за неговия „про- европеизъм“, ако само те трябва да изчерпят наистина огромния дълг на българската литературна наука към този изключителен писател и културен строител. Неговото творчество и особено „Път през годините“ често са наричани със заслужен възторг „панорама на културната епоха“, „безценен духовен епос на българската модерна култура“, „съкровищница от проникновени свидетелства“, „великолепно белетризирана мемоаристика“, „дело на блестящ интелектуалец и литературен стилист с европейски финес“, „летопис на българската модерност“, „археология на културната ни памет“ и т.н. Всички те съдържат по нещо от истината и внушават част от действителната ценност на творчеството на К. Константинов; поражда ги разказваческата магия, която възкресява пред интелегентния читател един отминал и оказал се обречен свят, носталгията по артистичните сенки и културните символи на онази „изгубена България“, но дори и под въздействието на такова неповторимо очарование един модерен изследовател не бива да забравя, че има работа с литературни конвенции, които очакват своето описание и тълкуване именно като литературни конвенции.

Изследването на Александра Антонова отговаря на тези очаквания. То се придържа строго и в дисциплинирана цялост както към задължителните физическо

- пространствени топоси на модерния град и природната естетика в белетристиката на К. Константинов, така и към своите иначе далечни от понятийната строгост и терминологична дисциплина интерпретаторски обекти и категории - „разпознаването“ (освен ако не говорим за структурен мотив в наратологичния модел на В. Проп!) и „себеразпознаването“. Аргументирана с ерудитска фактология, водена с интерпретаторска оригиналност и с неагресивни херменевтични нюанси (ще рече – с дистанция от монотонната механика *à la* М. Бубер/ М.Бахтин на редовете от рода на „Аз - В – Себе – Си –На – Другия“, „Другият - В – Него – Си - Като-Мен-Извън-Себе си“ и пр. досадно епигонствани комбинаторики), книгата на Александра Антонова откроява вербалните манифестации на художественото време, пространствата и психологията на спомена, циклите и събитията на всекидневието, на човешкия живот сред законите на обществото и знаците на културата.

Много резултатно и напълно адекватно спрямо силната визуализация на художествения език през 20-те/30-те години (книжна архитектура, графика, шрифт, илюстрация, вербално-иконични „трансфери“ между текст и изображение и т.н.) е вниманието, което авторката отделя на „визуализиращите“ повествователни техники в белетристиката на К. Константинов; тогавашните „нови медии“ – радиото, грамофонът, киното не само усложняват комуникативния контекст на самата литература, но нерядко пораждават собствени културни значения и са тематизирани в отделни текстове на писателя.

С тези и други свои качества книгата „*Константин Константинов: възможности на разпознаването и себеразпознаването*“ въздейства чрез увлекателните линии на жанра „интелектуална биография“ или *Biographia Literaria*, като (условно!) деавторизирана картина на наративни топоси, мотиви и стилови специфики в подбрани художествени текстове, и като херменевтичен (мега)фрагмент към естетиката и поетиката на конкретен период в историята на българската литература от ХХ в.

4. Критични забележки и препоръки

Отделни критични забележки към работите на Александра Антонова бяха отправени по-горе. Те засягат не изградения оригинален (донякъде и като терминология) интерпретаторски маниер, колкото рисковете пред него, които личат още в заглавието на нейното изследване. В строго литературоведски и хуманитаристки смисъл обекти на метафизична рефлексия и херменевтична интерпретация като „разпознаване“ и „себеразпознаване“, дори при най-педантични старания да бъдат прецизирани и класифицирани, винаги ще съдържат някаква степен на „фикционалност“; тяхното обяснение никога не може да се сведе до формална дефиниция и ще изисква много по-голям дискурсивен и наративен контекст, отколкото, да кажем, терминът „метонимия“. Фиксациите и следите на

„Аз”-а в Текста са висша, вечна и неизбродима тема на хуманитаристиката; никой не очаква универсално прозрение, окончателна класификация и общоприета теория за тези релации и техните функции, но по-ясното дефиниране на теоретичните подстъпи винаги е от полза за читателя на един литературоведски труд. В противен случай фрагменти като *„Създаването на представа за видимо посредством предмети, разполагането на възприятието върху вещи акценти демонстрира неореалистичните изобразителни потенци на словото, към които декоративното изображение еволюира”* (с. 147) влияят силно противоположно не само на смисъла, стила и четивността на текста, но и на иначе сериозните и другаде убедително доказани интерпретаторски амбиции.

5. Заключение

В конкурса гл. ас. д-р Александра Антонова участва с академичен опит и оригинални научни изследвания. Освен собствената си познавателна стойност, литературноисторическите разработки на кандидатката имат практическа приложимост, като част от тях обогатяват познавателните ресурси и методическите стратегии на обучението по нова българска литература във всички образователни степени.

Постигнатите от Александра Антонова резултати в научно-изследователската дейност съответстват на специфичните изисквания на Института за литература, приети във връзка с Правилника за приложение на ЗРАСРБ.

След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове, убеден в техните литературоведски, образователни, общохуманитаристки и културни приноси, аз давам своята положителна оценка и препоръчвам на Почитаемото Научно жури да изготви доклад - предложение за **избор на гл. ас. д-р Александра Антонова на академичната длъжност ‘доцент’ по професионално направление 2.1. Филология (Нова и съвременна българска литература).**

08.01.2016 г.

Изготвил становището:

София

Проф. д-р Яни Милчаков